

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Psühholoogia instituut

Mari Leosk

**ÕPETAJATE SEKKUMINE HÜPOTEETILISTESSE KONFLIKTIDESSE:
LASTE VANUSE JA KONFLIKTITÜÜBI MÕJU**

Uurimistöö

Juhendaja: Anni Tamm, PhD

Läbiv pealkiri: Laste vahelistesse konfliktidesse sekkumine

Tartu 2022

Õpetajate sekkumine hüpoteetilistesse konfliktidesse: laste vanuse ja konfliktitüübi mõju

Kokkuvõte

Käesoleva töö eesmärgiks oli selgitada, kas 3-aastaste ja 6-aastaste laste vahelistesse konfliktidesse ning omandi- ja erinevaid mänguideesid puudutavatesse konfliktidesse sekkumisel kasutavad õpetajad erinevaid sekkumisstrateegiaid. Lisaks uurisin, mille järgi õpetajad otsustavad, et on aeg konflikti sekkuda. 50 lasteaiaõpetajat vastas veebipõhisele küsimustikule, milles oli nelja konflikti situatsiooni kirjeldus (3-aastaste ja 6-aastaste laste omandi- ning mänguideede konfliktid). Tulemustest selgus, et 3-aastaste ja 6-aastaste laste konfliktidesse sekkumisel ning omandi- ja mänguideede konfliktide korral kasutavad õpetajad vahendamisstrateegiaid võrdselt. Lõpetamisstrateegiaid kasutavad õpetajad 3-aastaste laste konfliktidesse sekkumisel enam kui 6-aastaste laste konfliktidesse sekkumisel (vastavalt 37% ja 24%), omandikonfliktidesse sekkumisel kasutati lõpetamise strateegiat rohkem kui erinevate mänguideede konfliktidesse sekkumisel (vastavalt 37% ning 26%). Laste emotsionaalsus ning agressiivsus on peamised põhjused, mille järgi õpetaja otsustab, et on aeg konflikti sekkuda.

Märksõnad: konfliktid, lasteaed, sekkumisstrateegiad

Teacher's intervention into hypothetical conflicts: the effect of the children's age and the type of conflict

Abstract

The objective of this research was to establish if teachers use different intervention techniques for conflicts between 3- and 6-year-olds, and conflicts around ownership and play ideas. In addition to the above, I also examined how teachers decide when it is time to intervene. 50 kindergarten teachers responded to a web-based questionnaire that described four different conflict situations (3- and 6-year-olds' ownership and play idea conflicts). From the results, it appears that the teachers used intervention strategies in equal amounts for the intervention into 3- and 6-year-olds' conflicts around ownership and play ideas. Teachers use cessation strategies

LASTE VAHELISTESSE KONFLIKTIDESSE SEKKUMINE

more on the conflicts of 3-year-olds than on 6-year-olds (37% and 24% respectively), cessation strategies were used more often on ownership conflicts than play idea conflicts (37% and 26% respectively). Children's emotions and aggression were the main reasons teachers decided to intervene.

Keywords: conflicts, kindergarten, intervention strategies

Konfliktid käivad laste igapäevaelu juurde (Chen, 2001) ja on õpetajatele võimaluseks lastele varakult konfliktide lahendamist õpetama hakata (Mascata, 2015). Õpetaja sekkumisviis laste vahelistesse konfliktidesse määrab ära, kas lapsi õpetatakse konflikti õpetaja käsu peale lõpetama (Silver & Harkins, 2007) või antakse neile võimalus läbi konflikti õppida teineteise motiivide ja vaatenurga mõistmist (Chen, 2001), empaatia- ja läbirääkimisvõimet, prosotsiaalset käitumist (Eisenberg, Eggum & Di Giunta, 2010). Lapse kasvades ja arenedes arenevad ka tema konfliktilahendusoskused (Chen, 2001). Käesoleva uurimuse eesmärk on teada saada, milliseid strateegiaid Eesti lasteaiaõpetajad laste vahelistesse konfliktidesse sekkudes kasutaksid ning kas erinevas vanuses laste puhul ja erinevate konflikti põhjuste puhul rakendavad õpetajad erinevaid sekkumisstrateegiaid?

Miks on konfliktilahendusoskused olulised?

Nii nagu täiskasvanute maailmas, on konfliktid omal kohal ka lastegruppides (Chen, 2001). Konflikt tekib erinevatest arusaamadest, vaatenurkade põrkumisest, vähesest empaatiavõimest ning läbirääkimisostkustest (Halmatov, 2018). Tavapärastelt mõistetakse konflikte kui kindlate tunnustega narratiivseid stsenaariume, mille osaks on konflikti algatamine, vastasseis, lahendusstrateegiad ning tulemus (Spivak, 2015). Eelkooliealiste laste omavahelised konfliktid pole üksnes negatiivsed ja agressiivsed, üksteist kahjustavad kokkupuuted, vaid ka hea võimalus emotsioonide reguleerimist õppida, konfliktilahendus oskusi arendada ning teiste vaatenurka mõistma ja hindama õppida, sotsiaalsete probleemide lahendamises osaleda, efektiivsemaid probleemilahendusoskusi ning eakaaslastega läbikäimist õppida (Chen, 2001; Gloeckler, Cassell & Malkus, 2013; Myrtill jt, 2021). Teineteise motiivide mõistmine suurendab laste valmisolekut omavahelist koostööd teha ning läbirääkimisi pidada, empaatia- ja kaastundevõime tekkimine mõjutab inimese prosotsiaalset käitumist (Eisenberg jt, 2010). Lapsed, kellele varakult samm-sammult erinevaid konfliktilahendus strateegiaid õpetatakse, õpivad keerulisi olukordi iseseisvalt ja õpetaja sekkumiseta lahendama (Arcaro-McPhee, Doppler & Harkins, 2002; Mascata, 2015; Myrtill jt, 2021).

Õpitud ja õpetatud konfliktilahendus strateegiate mõju suhtlemisoskustele on pikaajaline (Rudasill jt, 2016). Lastel, kellele õpetaja õpetas erinevaid konfliktilahendus strateegiaid, esines vähem agressiivset käitumist (Aber, Brown & Jones, 2003). Varajane regulatiivsete käitumise

LASTE VAHELISTESSE KONFLIKTIDESSE SEKKUMINE

põhioskuste omandamine toetab nii koolivalmiduse teket kui ka hilisemat paremat õppeedukust koolis (Blank & Schneider, 2011; Novak jt, 2020), sh paremaid õpitulemusi lugemises, matemaatikas, sõnavara oskustes (Rimm-Kaufman jt, 2009). Emotsioonide väljendamise toetamist lapseas seostatakse hilisema parema vaimse tervisega (Blank & Schneider, 2011).

Lasteaiaõpetajate sekkumine laste konfliktidesse

Et lasteaiaõpetajad veedavad lastega koos suure osa päevast, on neil suur mõju selle üle, kuidas laste konfliktilahendusoskused arenevad (Chen & Smith, 2008). Lapsed uurivad ja jäljendavad teiste laste ja täiskasvanute suhtlusstrateegiaid ning kujundavad seeläbi oma lähenemisviisid, mis mõjutavad ka tema hilisemaid konfliktilahendus strateegiaid (Wiegerová & Navrátilová, 2019). Uurimusi selle kohta, kuidas lasteaiaõpetajad laste vahelistesse konfliktidesse sekkuvad, on tehtud mitmeid ning sekkumisstrateegiate kirjeldused on uurijate lõikes olnud veidi erinevad: nt juhtunu kirjeldamine ning emotsioonide sõnastamine; usaldusliku suhte loomine koos hinnanguvaba suhtlemisega; konfliktide reguleerimine vastavalt õpetaja arusaamale ning üldisest klassi keskkonnas ja konkreetsest olukorrast lähtuvalt (Clarke jt, 2019); kõikide osapoolte ärakuulamine iga lapse seisukoha mõistmiseks ning olukorra lahendamisel kaasarákimiseks; õpetaja lähtumine lapse vaatenurgast, kuid lahenduse pakkumine ilma aruteluta; kiire õpetajapoolne sekkumine ning konflikti lõpetamine (Wiegerová & Navrátilová, 2019). Oma uurimuses keskendun kahele sagedasti kasutatavale konfliktilahendus strateegiale: konfliktide vahendamine ning lõpetamine, mida on kirjeldanud erinevad uurijad (Chen, 1998; Silver & Harkins, 2007, Wiegerová & Navrátilová, 2019). Konfliktide välise juhtimise korral on õpetaja kohtunik, kes ütleb lastele, mida teha, lapsed saavad õpetajalt selged tegevusjuhised konflikti kiireks lõpetamiseks, ent jäävad seejuures ilma võimalusest probleemi üle arutleda ning ise seeläbi lahendusi leida (Silver & Harkins, 2007; Wiegerová & Navrátilová, 2019). Läbirääkimistele ja ühistele lahendustele suunatud vahendamise strateegiate järgi on õpetaja pigem vaatleja, kes toetab lapsi võimalike lahenduste otsimisel, toetades nende konflikti ülese dialoogi pidamise, eneseväljenduse ning teise mõistmise oskust (Arcaro-McPhee jt, 2002; Wiegerová & Navrátilová, 2019). Vahendus strateegiate abil tuvastatakse probleem, märgatakse laste tundeid, genereeritakse ühiseid lahendusi ning viiakse need vastastikku ellu, vajadusel pakuvad õpetajad lastele (ka hilisemat) lisatuge (Silver & Harkins, 2007). Et tihti ei sekku õpetajad koheselt laste vahelistesse konfliktidesse, vaid annavad neile võimaluse konflikti

LASTE VAHELISTESSE KONFLIKTIDESSE SEKKUMINE

omavahel lahendada, eristan oma uurimuses ka kolmandat kategooriat, kus õpetaja jääb vähemalt esialgu vaatlejaks (Myrtil jt, 2021; Wiegerova & Navratilova, 2019).

Uurijatele (Chen & Smith, 2008; Clarke jt, 2019; Myrtil jt 2021; Spivak, 2015) on pakkunud huvi, mis mõjutab laste vahelistesse konfliktidesse sekkumist, konflikti lahendusstrateegia valikut. Laste vahelistesse konfliktidesse sekkumise uurimiseks on uurijad kasutanud erinevaid võimalusi: peakaamerate kasutamine (Myrtil jt, 2021), veebipõhised küsitlused ja fookusgruüintervjuud (Clarke jt, 2019), vaatlus (Chen & Smith, 2008). Chen & Smith (2008) leidsid, et kui osad õpetajad sekkusid laste vahelistesse konfliktidesse viivitamatult, siis teised eelistasid oodata ja lasta lastel konflikt ise keskis lahendada. Õpetajad, kes nägid oma peamist rolli laste füüsilises ja emotsionaalses kaitsmises, sekkusid konfliktidesse rohkem siis, kui tekkis oht, et lapsed muutuvad agressiivseks või emotsionaalseks või hakkavad üksteiselt asju ära võtma (Clarke jt, 2019; Mascata, 2015; Myrtil jt, 2021). Sellistes olukordades kasutasid õpetajad pigem konflikti lõpetamise strateegiat, põhjendades seda sooviga vältida laste üksteisele haiget tegemist (Myrtil jt, 2021; Wiegerová & Navrátilová, 2019). Konflikti lõpetamise strateegiate eelistamine konflikti vahendamise strateegiatele on sage: Myrtil jt (2021) järgi rakendasid lasteaiaõpetajad laste vahelistesse konfliktidesse sekkumisel 73,7% juhtudest lõpetamise strateegiat, Majorano jt (2015) vaatlused näitasid, et seda tehakse 80% ulatuses.

Suurem tõenäosus vahendamise strateegia kasutamiseks oli olukordades, kus konfliktid polnud õpetajate hinnangul liiga emotsionaalsed (Myrtil jt, 2021) ning kus õpetajad nägid oma rolli peamiselt konfliktide lahendamise rollimudelite ettenäitajana (Clark jt, 2019). Õpetajate sekkumisi mõjutasid õpetajate endi teadmised, kogemused ja uskumused: vahendamise strateegiaid kasutama ning laste emotsioone toetama olid alimad õpetajad, kes uskusid, et omavaheliste konfliktide lahendamine arendab väikelaste sotsiaal-emotsionaalseid oskusi, empaatiavõimet ja emotsioonide reguleerimise oskust (Clarke jt, 2019). Õpetajad, kellele oli eelnevalt õpetatud eneseregulatsiooni, laste eneseregulatsiooni ning sotsiaalsete probleemide lahendamise oskusi või kes oskasid end laste vahelistest konfliktidest vaimselt eraldada, panustasid rohkem konfliktide lahendamisse läbirääkimiste, ühiste lahenduse leidmise ning teineteise mõistmise teel (Andrews, 2017; Goeckler jt, 2013; Spivak, 2015).

Erinevad uuringud on näidanud, et konfliktide rahumeelne lahendamine ning laste emotsioonide ja reaktsioonidega arvestamine suurendas konfliktijärgse rahumeelse suhtlemise ning üksteisega edaspidi arvestamisega tõenäosust, nagu ka üldise rahumeelse ja

LASTE VAHELISTESSE KONFLIKTIDESSE SEKKUMINE

prosotsiaalsete normidele ja oskustele toetuva hea sotsiaalse õhkkonna tekkimist rühmas (Blank & Schneider, 2001; Spivak, 2015; Thornberg, 2008; Wiegerová & Navrátilová, 2019). Lapsed, kes omandasid kolm olulist konfliktilahendus sammu: kirjelda probleemi, mõtle lahendusele koos kaaslastega, proovige parimat lahendust, olid võimelised ise võtma ette samme konfliktide iseseisvaks lahendamiseks (Mascata, 2015) ning muutuma konfliktide lahendamisel järjest iseseisvamaks (Chen, 1998). Laste iseseisvat konfliktilahendust toetab läbirääkimisoskuste õpetamine, probleemilahendus arutelud ning eduelamus probleemide lahendamisel, konfliktilahendus strateegiate õpetamine ja konfliktiolukordade lavastamine rahulikel konflikti vabadel hetkedel, nt hommikuringi osana või nukuenduste abil, kujuteldavate emotsioonide läbimängimine ning lahenduste otsimine läbi lavastuste ja probleemilahendus arutelude (Andrews, 2017; Eisenberg jt, 2010; Mascata, 2015). Laste teadlikkuse kasvades vähenes nende päeva jooksul toimunud konfliktide hulk keskmiselt 55,5% (Andrews, 2017). Lõpetamise strateegiate kasutamine viib pikas perspektiivis kehvemate tulemusteni kui vahendus strateegiad ning konflikti ignoreerimine, kuna need sõltuvad harva laste vajadustest ning konflikt lõpetatakse konflikti põhjustesse süvenemata (Myrtil jt, 2021). Lapsed võivad muutuda täiskasvanutest sõltuvamaks, kuna arendavad konfliktikäitumist tähelepanu saamiseks (Majorano jt, 2015).

Erinevas vanuses laste ning erineva põhjusega konfliktidesse sekkumine

Oma uurimuses keskendusin sellele, kuidas õpetajate sekkumisviisid võiksid erineda sõltuvalt laste vanusest ja konflikti tüübist. Kõige sagedamini esineb eelkoolialiste laste seas konflikte mänguasjade jagamise ning erinevate mänguideede üle (Chen, 2001; Halmatov, 2018; Myrtil jt 2021). Konflikti põhjus sõltub laste vanusest. Kui 2-aastaste laste vahelistest konfliktidest 77,8% on seotud omandi küsimustega, siis 3- ja 4-aastaste laste puhul oli see vastavalt 58,7% ja 46,8% (Chen, 2001). 5-6-aastaste laste puhul esineb omandi konflikte vähem (keskmiselt 43%) ning domineerivaks muutuvad erinevaid mänguideesid puudutavad tüliküsimused - keskmiselt 70,5% (Halmatov, 2018). Erinevad mänguideed moodustasid 2-aastaste laste vahelistest konfliktidest 5,6%, 3-aastaste laste konfliktidest 26,2% ning 4-aastaste laste konfliktidest 36,3% (Chen, 2001). Uuringud on välja toonud, et omandi konfliktides osalemisel muutuvad lapsed emotsionaalsemaks ning esineb suurem agressiooni oht, samas, kui erinevaid mänguideesid puudutavate konfliktide korral on lapsed rahumeelsemad ning leiavad hõlpsamini läbirääkimiste teel ühise lahenduse (Chen, 1998; Chen, 2001; Myrtil jt, 2021). Laste emotsionaalsus ning

LASTE VAHELISTESSE KONFLIKTIDESSE SEKKUMINE

agressiooni oht on üks konfliktidesse sekkumise ning konflikti lõpetamise strateegia kasutamise põhjuseid, samas, kui rahumeelsemalt kulgevatesse mänguideede konfliktidesse sekkudes kasutavad õpetajad rohkem vahenduse strateegiaid ning on valmis andma lastele võimaluse konflikt isekestis lahendada (Mascata, 2015; Myrtil jt, 2021; Wiegerová & Navrátilová, 2019).

Konflikti sekkumise strateegiat mõjutab ka laste vanus, kuna erinevas vanuses laste konfliktilahendusoskused ning isekestis konflikti lahendamise võime on erinevad (Chen, 1998; Chen, 2001; Majorano jt, 2015; Wiegerová & Navrátilová, 2019). 2-aastastest lastest, kes rakendasid konfliktilahendus strateegiana asjade äravõtmist ja „ei” ütlemist, sai ise oma konfliktide lahendamisega hakkama neljandik; 3-aastastest lastest, kelle strateegiatesse lisandus rohkem selgitusi, kolmandik ning 4-aastastest lastest, kellel lisandusid läbirääkimiste võtted, pooled. 5-aastaste laste puhul arenesid nii selgitus- ja ratsionaliseerimise võtted kui ka teineteise mõistmise võime, samuti sotsiaalsete ja moraalsete reeglite teadvustamine (Chen, 2001). Laste kasvades väheneb ka nende agressiivsus: kui 2-aastaste laste vahelistes konfliktides on kehavigastuste esinemissagedus 13,9%, siis 4-aastastel lastel on see 9,7% (Chen, 2001). Agressiivsuse oht on ka üheks põhjuseks, miks 2-3-aastaste laste vahelistesse konfliktidesse sekkutakse kiiremini kui 5-6-aastaste laste vahelistesse konfliktidesse (Chen, 1998; Chen, 2001; Myrtil jt, 2021; Wiegerová & Navrátilová, 2019). Chen (1998) uuringust selgus, et 2-aastaste puhul oli reageerimisele eelnenud aeg 8,87 sekundit, 3-aastaste puhul 16 sekundit ja 4-aastaste puhul 21,92 sekundit. Lühema reageerimisaja ning rohkema reageerimiste hulga taga võis Cheni (1998) hinnangul olla õpetajate arvamus, et 4-aastaste laste konfliktilahendusoskused on arenenumad kui 2-aastaste laste omad ning 2-aastased lapsed on konflikti olukorda sattudes valjemad ja nendevahelised konfliktid eskaleeruvad kiiremini. Laste agressiivsuse ning emotsionaalsuse tõttu konfliktidesse sekkudes kasutavad õpetajad rohkem konflikti lõpetamise strateegiaid reageerides konfliktiolukordadele sageli kiire autoriteetse sekkumisega - lapsi noomides, vaidlusteema kõrvaldades ning lapsi eraldades (Majorani, 2015; Mascata, 2015; Wiegerová & Navrátilová, 2019). Vahendus strateegiate kasutamise hulk kasvab laste vanusega. Kui 2-aastaste puhul kasutasid õpetajad konfliktidesse sekkumise korral vahenduse strateegiaid 6% juhtudest, siis 3-aastaste laste vahelistesse konfliktidesse sekkumisel kasutasid õpetajad vahenduse strateegiat 30,89% kordadest (Chen, 1998). Vanemate laste puhul rakendatakse vahendus strateegiate abil sekkumist rohkem, kuna õpetajad usuvad, et laste kasvades nende konfliktilahendusoskused ning teineteise mõistmise võime kasvavad (Chen, 1998) ning

LASTE VAHELISTESSE KONFLIKTIDESSE SEKKUMINE

vanemate eelkooliealiste laste puhul nähakse konflikti lahendus ning edaspidise ennetus strateegiana ühist arutelu, mis aitab jõuda asja tuumani, kuna selles vanuses lapsed on juba valmis õpetajaga omavahel või grupis arutlema tekkinud konflikti või käitumise üle (Wiegerová & Navrátilová, 2019).

Eesmärk ja hüpoteesid

Minu uurimuse eesmärk on teada saada, kuidas erineb õpetajate sekkumine 3-aastaste ja 6-aastaste laste vahelistesse konfliktidesse ning kas omandi- ning erinevaid mänguideesid puudutavatesse konfliktidesse sekkumisel kasutavad õpetajad erinevaid sekkumisstrateegiaid. Lisaks uurin, mille järgi õpetajad otsustavad, et on aeg laste vahelisse konflikti sekkuda. Paljud varasemad uuringud on olnud vaatluspõhised. Samas tõi Chen (1998) välja, et vaatleja rühmas olemise ajal võis olla vähem konflikte kui tavapäraselt. Silver & Harkins (2007) kasutasid oma uuringus küsitlusi, kus õpetajad said olukorra kirjeldustest lähtuvalt vastata, kuidas nad lastevahelisi konflikte lahendaks. Et uurida, kuidas õpetajad 3-aastaste ja 6-aastaste laste vahelistesse konfliktidesse sekkuksid, kasutan hüpoteetilisi konfliktiolukordi.

Uurimuse hüpoteesid:

Hüpotees 1: 3-aastaste laste puhul kasutavad õpetajad rohkem konflikti lõpetamise strateegiat ning 6-aastaste puhul vahendus strateegiaid.

Hüpotees 2: Omandiküsimuste konfliktidesse sekkumisel kasutavad õpetajad rohkem konflikti lõpetamise strateegiat ning erinevate mänguideede konfliktidesse sekkumisel rohkem vahendusstrateegiat.

Meetod

Valim

Uurimuses osales 50 erinevates Eesti lasteaedades töötavat lasteaiaõpetajat. Uuringus osalejad olid naised vanuses 25-68 eluaastat ($M= 44,5$, $SD= 10,13$). Uuringus osalenud õpetajate tööstaaz lasteaiaõpetajana jäi vahemikku 0-50 aastat, vähem kui 10 aastat õpetajana töötanud oli 23 ning 10 või enam lasteaiaõpetajana töötanud 27 õpetajat. ($M= 15,26$, $SD= 13,1$)

Mõõtevahend

Lasteaiaõpetajatele koostatud küsitluses oli neli hüpoteetilise konflikti kirjeldust. Küsitlustesse valitud konfliktitüübid (omandi küsimusi ning erinevaid mänguideesid puudutavad konfliktid) on lasteaialaste vahel vahel kõige sagedasemad (Chen, 2001; Halmatov, 2008; Myrtil jt 2021). Konfliktisituatsioonide koostamiseks vaatlesin kahe päeva jooksul laste tegevust liitruhmas, kus on lapsed vanuses 3-7 eluaastat ning kirjutasin üles 3-aastaste ja 6-aastaste laste omavahelised konfliktisituatsioonid. Nende põhjal koostasid konfliktisituatsioonide kirjelduse (Tabel 1). Palusin tuttavatel lasteaiaõpetajatel koostatud konflikti kirjeldusi lugeda ja tagasisidestada, kas konflikt on realistlik ning kas analoogne konflikt võiks lasteaialaste vahel tekkida. Samuti palusin neil vastata, kuidas nad kirjeldatud konflikti sekkuks.

Tabel 1. Hüpoteetilised konfliktisituatsioonid 3-aastaste ja 6-aastaste laste vahe

Konflikti tüüp	3-aastaste laste vahelised konfliktid	6-aastaste laste vahelised konfliktid
Omandiküsimused	3-aastased lapsed on õues. Kaks last jooksevad üheaegselt kiigeni ning soovivad selle peal kiikuda. Kiikusid on aga vaid üks. Mõlemad lapsed sikutavad kiike enda poole ning kordavad valjuhäälselt: „Mina kiigun esimesena.	On vabamängu aeg. Kaks 6-aastast last lähevad lugemispessa vaibale lehitsema. raamatuid lehitsema. Mõlemad tahavad istuda vaibale tikitud lepatriinu kujutisele. Lepatriinusid on vaibal aga vaid üks. Lapsed hakkavad vaidlema ja suruvad istudes tugevalt üksteise vastu, püüdes lepatriinu peale pääseda.
Erinev mänguidee	Kaks 3-aastast last ehitavad koos onni. Lapsed lisavad onni järjest uusi mänguasju.	Kaks 6-aastast last mängivad õues politseid ja pätti. „Politsei” viib „päti”

Üks lastest ütleb, et toob onni kassaaparaadi ja mängib, et siin on pood. Teine laps ütleb, et poodi ei saa mängida, sest see on kodu ja nad magavad siin. Lapsed hakkavad vaidlema. Mõlemad suruvad oma mänguideed teisele peale ega nõustu teise ettepanekuga.

vanglasse. Veidi aja pärast „pätt” põgeneb. „Politsei” ütleb, et „pätt” ei tohi vanglast põgenema pääseda, vaid peab ootama, kuni ta vabastatakse. „Pätt” vastab, et vangis istumine on igav ja nii ta ei mängi. „Pätt” tahab ise „politseinikuks” hakata, kuid teine laps pole rollivahetusega nõus. Mõlemad nõuavad, et mäng jätkuks nende tahtmist mööda ja pole nõus järele andma.

Tabelis 1 välja toodud konfliktisituatsioonide puhul küsisin õpetajatelt iga situatsiooni kohta, kui oluliseks peavad õpetajad konflikti sekkumist 4-pallisel skaalal, kus 1 tähistas mitteoluliseks ning 4 oluliseks. Avatud küsimuse abil palusin kirjeldada, kuidas õpetaja laste vahelisse konflikti sekkuks ning kirjeldada, kuidas nad õpetajana kirjeldatud konflikti sekkusid. Küsimustiku lõpus uurisin avatud küsimuse abil, mille järgi õpetajad otsustavad, et aeg on konflikti sekkuda.

Protseduur

Küsitlus koostati *google forms* keskkonnas. Saatsin kõikidele Tartu linna era- ja munitsipaallasteaedade direktoritele kirja, palvega edastada uurimuse info ning küsitluse link kõikidele oma lasteaia õpetajatele. Tartu linna lasteaedade nimekiri ning direktorite kontaktandmed võtsin Tartu haridusteenuste haldamise süsteemist ARNO lasteaedade moodulist. Samuti jagasin küsitluse linki koos küsitlust tutvustava infoga andmete kasutamise, uurimuse eesmärgi ning anonüümsuse tagamise kohta kahes temaatilises Facebooki grupis: „Eesti Lasteaednike Liit - Väärtustades Eesti lasteaiaõpetajat!” ning „Lasteaednike ideed”. Küsitlus oli vastamiseks avatud kaks nädalat.

Kodeerimine

Jagasin õpetajate kirjeldused selle kohta, kuidas nad laste vahelistesse konfliktidesse sekkusid, konflikti lõpetamise ja konflikti vahendamise strateegiaks. Arcaro-McPhee jt, (2002), Chen (2001) ning Silver & Harkins (2007) uuringutes välja toodud kirjelduste järgi käivad konflikti lõpetamise strateegia alla konflikti väline juhtimine, lõpetamine, tegevusjuhised õpetajalt konflikti lõpetamiseks ning konflikti vahendamise strateegia alla laste suunamine probleemi üle arutlema, läbirääkimisi ja dialoogi pidama, ühiselt lahendusi leidma ning teineteise seisukohta mõistma. Kolmandasse kategooriasse - ei selgu/ei sekku - jagasin vastused, kus õpetaja kirjutas, et ei sekku laste vahelisse konflikti või jättis vastamata.

Õpetajate vastuseid kodeerides jagasin lõpetamise kategooriasse sekkumise viisid, kus õpetaja andis lastele nendega olukorda arutamata konkreetse juhendi ja/või valmis lahenduse konflikti lõpetamiseks (nt „*Ütlen, et kiigute kordamööda. Esimesena saab kiikuda laps, kes nt liisusalmi või kivi, paber käärid võidab*”), lõpetas laste vahel konflikti tekitanud tegevuse (nt „*Kui lapsed ei suuda otsustada, sekkun ja ütlen et see mäng jääb nüüd pooleli, sest nad ei suuda leppida kokku rollides ja suunan muud tegevust tegema (pallimäng, liivamäng)*” , veenis lapsi soovitus loobuma (nt „*tüdrukutel on alati eesõigus*”, „*targem annab järele*”).

Vahendamise kategooriasse kuulusid sekkumised, kus õpetaja mainis koos lastega olukorra arutamist ning ühiste lahenduste leidmist (nt „*Istun laste juurde ja lahendame olukorra vestluse teel, püüame leida kompromisse*”), olukorra kirjeldamist ja tunnete peegeldamist (nt „*Ma näen, et olete mõlemad rahulolematud/vihased. Mis juhtus?*”), teise osapoolle vaatenurga selgitamist (nt „*räägiksin lastele, et mängudes on reeglid ja kui üks osapool enam ei soovi selliselt mängida, siis tuleb sellest rääkides teada anda ning püüda kokkuleppele saada.*”), pakkus lahendusi, mille vahelt lapsed said valida (nt „*Kuulaksin mõlemad lapsed ära ja pakuksin lahenduse, kas rollid vahetada või lahenduse mitesobivusel leida sobiv mäng kui on soov koos edasi mängida*”). Seejuures võis õpetaja sekkuda, panna mängu või tegevuse pausile, kuni lapsed lahenduse leidsid (nt „*Peatan kiigu enda poole tirimise, püüan lastega jõuda kokkuleppele kiikumise järjekorras ja ajas nt üks laps 5 min ja seejärel teine 5 min.*“), või aidata olukorda lahendada ja asendus tegevust leida pärast seda, kui oli lastega juhtunu läbi arutanud ning andnud neile võimaluse ise sobiva lahenduseni jõuda. Olukorrad, kus õpetaja jäi vähemalt esialgu vaatlaja rolli ning laste vahelistesse konflikti ei sekkunud, vastusest ei saanud

LASTE VAHELISTESSE KONFLIKTIDESSE SEKKUMINE

sekkumisviisi välja lugeda (nt „Kord nii, kord naa”, „Oleneb lastest ja olukorrast”) või kus õpetaja oli jätnud küsimusele vastamata, jagasin „määramata” kategooriasse.

Küsimuses, mille järgi õpetajad otsustavad, et aeg on laste vahelisse konflikti sekkuda, lähtusin õpetajate välja toodud teguritest, mille põhjal jagasin sekkumise põhjused kümnesse kategooriasse: lapse vanus, laps küsib abi, emotsionaalsus, agressiivsus, osapoolte ebavõrdsus, lapse või laste iseloom, lapsed ei saa ise hakkama, sisetunne, laste turvalisus ja heaolu, olukorrast lähtuvalt. Kui õpetaja märkis oma vastuses konkreetse tegurit, märkisin selle vastavas kategoorias numbriga 1. Kui õpetaja kategooriasse kuuluvat tegurit ei maininud, märkisin selle kategooria numbriga 0.

Andmeanalüüs

Andmeanalüüs on läbi viidud JASP programmis. Õpetajate hinnanguid sekkumise olulisusele 3-aastaste ja 6-aastaste laste vahelistes konfliktides võrdlesin sõltuvate valimite t-testi abil. Seda, kas omandi küsimusi ning erinevaid mänguideesid puudutavatesse konfliktidesse sekkumise olulisus on õpetajate hinnangul erinev, uurisin sõltuvate valimite t-testi abil. Seda, kas 3-aastaste ja 6-aastaste laste vahelistesse konfliktidesse sekkumise strateegiad on erinevad ning kas erineva konflikti tüübi korral on konfliktidesse sekkumise strateegia erinev (Hüpotees 1 ja Hüpotees 2), uurisin Hii-ruut testi abil (lapse vanus x strateegia/konflikti tüüp x strateegia).

Tulemused

Õpetajate hinnangul on olulisem sekkuda 3-aastaste laste omandi konfliktidesse ($M=3,26$, $SD=0,6$) kui 3-aastaste laste erinevaid mänguideesid puudutavatesse konfliktidesse ($M=2,84$, $SD=0,68$), $t(49)=3,91$, $p<.001$). 6-aastaste laste erinevaid mänguideesid puudutavatesse konfliktidesse sekkumine ($M=2,840$, $SD=0,68$) on õpetajate hinnangul olulisem kui 6-aastaste laste omandi konfliktidesse, $t(49)=1,09$, $p<.001$). Sekkumisi situatsioonide üleselt võrreldes selgus, et õpetajate hinnangul on olulisem sekkuda 3-aastaste laste vahelistesse konfliktidesse ($M=3,05$, $SD=0,67$) kui 6-aastaste laste vahelistesse konfliktidesse ($M=2,41$, $SD=0,70$), $t(99)=8,29$, $p<.001$).

Sekkumisstrateegia valik ja lapse vanus

Hii-ruut test näitab seost laste vanuse ning konfliktidesse sekkumise strateegia vahel, $X^2=8,54$, $df=2$, $p=0,01$. Sekkumisi situatsioonide üleselt võrreldes selgus, et kui vahendus strateegiaid pakuti 3-aastaste ja 6-aastaste laste konfliktidesse sekkumisel võrdselt (3-aastaste ja 6-aastaste laste puhul vastavalt 53% ja 52% vastanutest), siis erinevus seisneb lõpetamise strateegiate kasutamises (3-aastaste ja 6-aastaste puhul vastavalt 37% ja 24% vastanutest) ning mitte sekkumise/vastamata jätmise osas (3-aastaste ja 6-aastaste puhul vastavalt 10% ja 24% vastanutest). Omandi konfliktide üle esinevatesse 3-aastaste ja 6-aastaste laste vahelistesse konfliktidesse sekkumisel kasutati vahendusstrateegiaid võrdselt (vastavalt 52% ja 54% küsitlusele vastanutest). Erinevus esines omandi konfliktides lõpetamise strateegia kasutamises: 3-aastaste puhul pakuti seda oluliselt rohkem (46% vastanutest) kui 6-aastaste laste puhul (28% vastanutest), $X^2=8,6$, $df=2$, $p=0,01$. Mänguideede üle esinevatesse 3-aastaste ja 6-aastaste laste konfliktidesse sekkumine ei erinenud, $X^2=0,60$, $df=2$, $p=0,74$. Nii 3-aastaste kui 6-aastaste laste puhul pakuti vahendamise strateegiat (vastavalt 54% ja 52% küsitlusele vastanutest) ning lõpetamise strateegiat (vastavalt 28% ja 24% küsitlustele vastanutest) sama palju.

Sekkumisstrateegia valik ja konflikti tüüp

Hii-ruut testi järgi on sekkumisstrateegia valik seotud konflikti tüübiga, $X^2=5,82$, $df=2$, $p=0,05$. Kuigi nii omandi konfliktide kui erinevate mänguideede konfliktide korral pakuti vahendamise strateegiat välja sama palju (53% vastanutest), siis erinevad on nii lõpetamise strateegia kasutamine (omandi konfliktide korral 37% ning erinevate mänguideede konfliktide korral 26% vastanutest) ning ka konfliktidesse mitte sekkumine/vastamata jätmine (omandi konfliktide korral 10% ning erinevate mänguideede konfliktide korral 21% vastanutest).

Laste vahelistesse konfliktidesse sekkumise põhjused

Õpetajate hinnangul on peamised laste vahelistesse konfliktidesse sekkumise põhjused laste emotsionaalsus (52% küsitlusele vastanutest) ning laste agressiivsus (50% küsitlusele vastanutest). 24% vastanutest sekkub olukorrast lähtuvalt (Tabel 2).

LASTE VAHELISTESSE KONFLIKTIDESSE SEKKUMINE

Tabel 2. Põhjused, miks õpetajad laste vahelistesse konfliktidesse sekkuvad

Laste vahelistesse konfliktidesse sekkumise põhjus	Vastanute %
Emotsionaalsus	52
Agressiivsus	50
Olukorrast lähtuvalt	24
Lapsed ei saa ise hakkama	20
Laps küsib abi	16
Lapse või laste iseloom	14
Lapse vanus	12
Sisetunne	6
Osapoolte ebavõrdsus	4
Laste turvalisus ja heaolu	2

Arutelu

Minu uurimuse eesmärk oli teada saada, kuidas erineb Eesti lasteaiaõpetajate sekkumine 3-aastaste ja 6-aastaste laste vahelistesse konfliktidesse ning kas omandi- ning erinevaid mänguideesid puudutavatesse konfliktidesse sekkumisel kasutavad õpetajad erinevaid sekkumisstrateegiaid. Lisaks uurisin, mille järgi õpetajad otsustavad, et on aeg laste vahelisse konflikti sekkuda. Otsisin vastust kahele hüpoteesile: 3-aastaste laste puhul kasutavad õpetajad rohkem konflikti lõpetamise strateegiat ning 6-aastaste puhul konflikti vahendus strateegiaid ja omandi küsimuste konfliktidesse sekkumisel kasutavad õpetajad rohkem konflikti lõpetamise strateegiat ning erinevate mänguideede konfliktidesse sekkumisel rohkem vahendusstrateegiat. Uurimuse tulemused kinnitavad mõlemat hüpoteesi osaliselt: vahenduse strateegiat kasutati sama palju nii 3-aastaste kui 6-aastaste laste vahelistesse konfliktidesse sekkumisel, samuti omandikonflikte puudutavasse ning erinevaid mänguideesid puudutavatesse konfliktidesse

LASTE VAHELISTESSE KONFLIKTIDESSE SEKKUMINE

sekkumisel. Lõpetamise strateegia kasutamine konflikti sekkumisel erines lähtuvalt lapse vanusest/konflikti tüübist.

Uurimistöö tulemused on kooskõlas varasemates uuringutes (Majorani, 2015; Mascata, 2015; Wiegerova & Navratilova, 2019) leituga, et konflikti lõpetamise strateegiaid kasutatakse rohkem 3-aastaste kui 6-aastaste laste puhul. Minu tööst selgus, et kui vahendus strateegiaid rakendasid uuringus osalenud õpetajad 3-aastaste ja 6-aastaste laste vahelistesse konfliktidesse sekkumisel võrdselt siis 3-aastaste laste vahelistesse konfliktidesse sekkumise puhul pakkus lõpetamise strateegiat 37% õpetajatest, 6-aastaste laste puhul 24% õpetajatest. Seda tulemust võib põhjendada Chen (1998), Chen (2001), Majorano jt (2015) ja Wiegerova & Navratilova (2019) uurimustega, mille järgi on üheks konflikti sekkumise strateegia mõjutajaks konfliktis osalevate laste vanus, kuna erinevas vanuses laste konfliktilahendusoskused on erinevad. Erinevad on ka erinevas vanuses laste sotsiaalsete ja moraalsete reeglite teadvustamine ning agressiivsuse risk (Chen, 2001). Agressiivsuse ennetamise soov selgus ka minu tööst: peamised tegurid, mille järgi õpetajad otsustavad, et aeg on laste vahelisse konflikti sekkuda, on konfliktis osalevate laste emotsionaalsus ja agressiivsus. Õpetajad tõid sekkumise üle otsustamisel välja veel näitaks ka olukorra tervikuna, õpetaja arvamuse, et lapsed ei saa ise hakkama, abi küsimise, laste iseloomu ja vanuse. Asjaolu, et konflikti lõpetamise strateegia kasutamine on 6-aastaste laste puhul väiksem kui 3-aastaste laste puhul, on põhjendatav Wiegerova & Navratilova (2019) uurimusega: vanemate eelkooliealiste laste puhul nähakse nende võimet konflikti ja käitumise üle arutleda (Wiegerova & Navratilova, 2019) ning 5-6-aastased lapsed on konfliktiolukorras vähem emotsionaalsed ja agressiivsed (Chen, 1998; Chen, 2001). Õpetajad püüavad agressiivseid ja emotsionaalseid konflikte kiiremini lõpetada, kuna näevad oma rolli laste füüsilises ja emotsionaalses kaitsmises (Clarke jt, 2019; Mascata, 2015).

Minu uurimistöö tulemused näitasid, et lisaks laste vanusele mõjutab sekkumisstrateegia valikut ka konflikti tüüp, seda lõpetamise strateegia kasutamisel. Ehkki vahendamise strateegiat pakuti nii omandi kui erinevate mänguideede konfliktide korral sama palju (53% vastanutest), kasutaks lõpetamise strateegiat omandi konfliktide korral 37% ning erinevate mänguideede konfliktide korral 21% vastanutest. Seda võib seostada Chen (1998); Chen (2001) ning Myrtil jt (2021) põhjendusega, et omandi konfliktides osalevad lapsed muutuvad tihti emotsionaalseks. Emotsionaalsus ja agressiivseks muutumise risk, nagu ka minu uurimusest välja tuli, on

LASTE VAHELISTESSE KONFLIKTIDESSE SEKKUMINE

omakorda üks konflikti lõpetamise strateegia kasutamise põhjuseid (Mascata, 2015; Wiegerova & Navratilova, 2019).

Mõningane erinevus ilmnes ka konflikti sekkumisega viivitamisel või sekkumata jätmisel nii laste vanuse kui konflikti tüübi lõikes. Kui 3-aastaste laste puhul valis mitte sekkumise/vastamata jätmise 10% küsitlusele vastanutest, siis 6-aastaste laste puhul oli vastav protsenti 24%. Omandi konfliktide korral eelistas sekkumisega oodata/jättis vastamata 10% ning erinevate mänguideede konfliktide korral 21% vastanutest. Et sekkumata jätmise/vastamata jätmise olid siin uurimuses arvestatud ühe ja sama kategooria alla, ei anna see päris selget vastust, kui paljud õpetajad jätaksid päriselt konflikti sekkumata. Küll aga on ka varasemad uuringud (Chen, 1998) leidnud, et laste vanuse kasvades pikeneb õpetajate konflikti sekkumise aeg. Ka minu tööst ilmnenu vähesem konfliktidesse sekkumine 6-aastaste laste ning erinevaid mänguideesid puudutavate konfliktide puhul võib tuleneda sellest, et konflikti sekkumise aega pikendavad laste agressiivsuse vähenemine vanuse suurenedes ning õpetajate hinnang laste iseseisvate konfliktilahendusoskuste ning läbirääkimisoskuste suurenemisele (Chen, 1998; Chen, 2001; Wiegerova & Navratilova, 2019). Sarnaselt on varasemad uurijad näinud seost ka omandi- ja erinevate mänguideede konfliktidesse sekkumisel: õpetajate hinnangul näitavad lapsed mänguideede konfliktides osalemisel paremaid läbirääkimisoskusi ning teineteise mõistmise võimet kui omandi konfliktides osalemisel (Chen, 1998; Wiegerova & Navratilova, 2019). Samuti ilmneb neil mänguideede konfliktides vähem agressiivsust ja emotsionaalsust (Chen, 2001; Mascata, 2015; Myrtil jt 2021; Wiegerova & Navratilova, 2019).

Minu uurimuse tulemus - konflikti vahendamise strateegiaid, mille käigus suunatakse lapsi läbirääkimistele ning üksteise seisukohta mõistma, kasutatakse sama palju nii 3-aastaste kui 6-aastaste laste seas kui ka omandi küsimusi ning erinevaid mänguideid puudutavatesse konfliktidesse sekkumisel - näitab, et konflikti vahendamise strateegiaid Eesti lasteaedades küll kasutatakse, kuid nende kõrval kasutatakse laste vanusest/konflikti tüübist lähtuvalt ka konflikti lõpetamise strateegiaid. Uuringud näitavad, et kuigi konfliktide välise juhtimise korral saavad lapsed õpetajalt selged juhised konflikti lõpetamiseks, jäetakse lapsed lõpetamise strateegiate kasutamisel ilma võimalusest probleemi üle arutleda ning seeläbi ise lahendusi leida (Wiegerová & Navrátilová, 2019; Silver & Harkins, 2007). Vahendamisstrateegiate kasutamine seevastu toetaks laste võimalust õppida lahendusi otsima ning konflikti ülest dialoogi pidama (Arcaro-McPhee jt, 2002; Wiegerová & Navrátilová, 2019). Vähesem konflikti lõpetamise

LASTE VAHELISTESSE KONFLIKTIDESSE SEKKUMINE

strateegiate kasutamine 3-aastaste laste konfliktide puhul annaks lastele võimaluse saada varasemaid konfliktide lahendamise ning üksteise vaatenurkade tundma õppimise kogemusi. Varasem konfliktilahenduse võtete õppimine omakorda toetaks üldise rahumeelse ja hea sotsiaalse õhkkonna tekkimist rühmas, konfliktide hulga vähenemist ning laste iseseisva toimetuleku suurenemist probleemide lahendamisel (Andrews, 2017; Chen, 1998; Thornberg, 2008). Laste iseseisva konfliktidega toimetulekus suurendamiseks saaks lõpetamise strateegia asemel kasutada vahendamise strateegiat erinevat tüüpi konfliktide korral, et anda lastele võimalus selgitada oma vaatenurka ning õpetajana laste omavahelist konfliktilahendust toetada.

Minu uurimus, nagu ka ülejäänud laste vahelisi konflikte ning konfliktilahendusstrateegiate kasutamist uurivad tööd aitavad mõista praegust õpetajate konfliktilahendusstrateegiate kasutamist. See omakorda annab võimaluse toetada õpetajaid lapsi toetavate suhtlusstrateegiate omandamisel ning laste emotsioonide reguleerimisel (Myrtil jt, 2021), väikelaste empaatiavõime ning sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamisel (Clarke jt, 2019). Õpetajatel, kes veedavad lastega suure osa päevast, on selles oluline roll, kuna nende ette näidatud ja õpetatud konfliktilahendusstrateegiad aitavad kujundada laste omandatavaid konfliktilahenduse strateegiaid (Wiegerová & Navrátilová, 2019). Konstruktiivsete konfliktilahendusstrateegiate õpetamine aitab luua sõbraliku klassikeskkonna (Spivak, 2015). Konfliktide lahendamise ning vastavate koolituste loomise huvides on oluline uurida õpetajate konfliktidesse sekkumise viise (Spivak, 2015), kasutades selleks erinevaid uurimismeetodeid. Veebipõhiste küsitluste kasutamine käesolevas uuringus võis mõneti mõjutada uuringu tulemust. Kuna tegu oli hüpoteetiliste olukordadega, ei saa teha järeldusi õpetajate tegeliku käitumise kohta. Suurema valimi kasutamine töös oleks andnud põhjendatumaid tulemusi. Teema edasisel uurimisel võiks läbi viia rühmavaatluse, et näha reaalsesse konfliktisituatsioonidesse sekkumist, fookusgrupi intervjuusid lasteaiaõpetajatega, samuti võrrelda, kas nt vahendusstrateegiaid kasutama suunava õppematerjali läbimisel oleks mõju õpetaja sekkumisstrateegiale erinevas vanuses laste puhul (nt rühmavaatlus enne ja pärast koolitust/õppematerjali).

Tänu sõnad

Täna oma juhendajat Anni Tamme toetava, põhjaliku ja süvenenud juhendamise eest.

Samuti tänan Psühholoogia uurimistöö aine vastutavat õppejõudu Annagrete Palu sisukate töökirjutamist toetavate seminaride eest, küsitlusele vastanud lasteaia õpetajaid, oma abikaasat ja

LASTE VAHELISTESSE KONFLIKTIDESSE SEKKUMINE

tütteid, kes on kannatlikult oodanud mu uurimistöö valmimist ning lasteaialapsi (ja mu enda lapsi), kellelt olen õppinud konfliktide vahendamise igapäevast kasu.

Kasutatud kirjandus

- Aber, J. L., Brown, J. L., & Jones, S. M. (2003). Developmental trajectories toward violence in middle childhood: Course, demographic differences, and response to school-based intervention. *Developmental Psychology*, *39*(2), 324–348. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.39.2.324>
- Andrews, M.C. (2017). Supporting Conflict Resolution in an Early Childhood Montessori Environment. Retrieved from Sophia, the St. Catherine University repository website: <https://sophia.stkate.edu/maed/206>
- Arcaro-McPhee, R.; Doppler, E.; & Harkins, D. (2002) Conflict Resolution in a Preschool Constructivist Classroom: A Case Study in Negotiation, *Journal of Research in Childhood Education*, *17:1*,19-25, <https://doi.org/10.1080/02568540209594995>
- Blank, J., & Schneider, J. J. (2011). “Use your words”: Reconsidering the language of conflict in the early years. *Contemporary Issues in Early Childhood*, *12*(3), 198–211. <https://doi.org/10.2304/ciec.2011.12.3.198>
- Chen, D.W., Fein, G. G., Killen, M., & Tam, H. P. (2001). Peer conflicts of preschool children: Issues, resolution, incidence and age-related patterns. *Early Education and Development*, *12*, 523–544. https://doi.org/10.1207/s15566935eed1204_3
- Chen, D. (1998) Teacher interventions in the peer conflicts of preschool children: the effects of children age and conflict behavior. <https://doi.org/10.13016/M2125QB4N>
- Chen, D. & Smith, K. (2002) The social conflict inventory (SCI): A measure of beliefs about classroom peer conflicts, *Journal of Early Childhood Teacher Education*, *23:4*, 299-313, <https://doi.org/10.1080/1090102020230402>
- Clarke, L., McLaughlin, T., Aspden, K. (2019) Promoting learning during toddlers’ peer conflicts: teachers’ perspectives, *Early Years*, *39:4*, 426-440, <https://doi.org/10.1080/09575146.2017.1384919>
- Gloeckler, L., Cassell, J. & Malkus, A. (2014) An analysis of teacher practices with toddlers during social conflicts, *Early Child Development and Care*, *184:5*, 749-765, <https://doi.org/10.1080/03004430.2013.818988>
- Eisenberg, N., Eggum, N. D., & Di Giunta, L. (2010). Empathy-related Responding: Associations with Prosocial Behavior, Aggression, and Intergroup Relations. *Social*

- issues and policy review*, 4(1), 143–180.
<https://doi.org/10.1111/j.1751-2409.2010.01020.x>
- Halmatov, M. (2018) Conflicts and Conflict Situation Settlement of Children of 5-6 Years Attending Pre-school Educational Institution. *Universal Journal of Educational Research* 6(11): 2634-2640, 2018 <http://www.hrpub.org> DOI: 10.13189/ujer.2018.061128
- Isenberg J. P., & Jalongo, M. R. (2006). Types of Children's Conflicts. Retrieved from: <https://www.education.com/reference/article/types-childrens-conflicts/>.
- Majorano, M., Corsano, P. & Triffoni, G. (2015) Educators' Intervention, Communication and Peers' Conflict in Nurseries, *Child Care in Practice*, 21:2, 98-113, <https://doi.org/10.1080/13575279.2014.1001812>
- Macsata, Krista M. (2015). Working It Out Together: Teaching the Steps of Conflict Resolution to Preschoolers. Retrieved from Sophia, the St. Catherine University repository website: <https://sophia.stkate.edu/maed/115>
- Myrtill, M., Linn, T., Chen, J., Purtell, K., Justice, L., Logan, J., Hamilton, A. (2021) Pros and (con)flikt: Using head-mounted cameras to identify teachers' roles in intervening in conflict among preschool children. *Early Childhood Research Quarterly*, Volume 55, 230-241, <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2020.11.011>
- Novak, A., Poling, D.; Muller, R.; & Peyton, D. (2020). Gender Differences in Risk and Protective Factors Among Youth with EBD: Findings from the NLTS2. *Behavioral Disorders*. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/019874291989428>
- Rimm-Kaufman, S. E., Curby, T. W., Grimm, K. J., Nathanson, L., & Brock, L. L. (2009). The contribution of children's self-regulation and classroom quality to children's adaptive behaviors in the kindergarten classroom. *Developmental Psychology*, 45(4), 958–972. <https://doi.org/10.1037/a0015861>
- Rudasill, K.; Hawley, L.; Molfese, V.; Tu, X.; Prokasky, A.; Sirota, K. (2016) Temperament and Teacher–Child Conflict in Preschool: The Moderating Roles of Classroom Instructional and Emotional Support. *Educational Psychology Papers and Publications*. 219. <http://digitalcommons.unl.edu/edpsychpapers/219>
- Silver, C., Harkins, D. (2007) Labeling, Affect, and Teachers' Hypothetical Approaches to Conflict Resolution: An Exploratory Study, *Early Education And Development*, 18:4, 625-645, <https://doi.org/10.1080/10409280701681854>

- Skoglund, R.I. (2019) When “words do not work”: Intervening in children’s conflicts in kindergarten. Western Norway University of Applied Sciences International Research in *Early Childhood Education 23 Vol. 9*, No. 1, 2019
- Spivak, A. (2015). Dynamics of Young Children's Socially Adaptive Resolutions of Peer Conflict. *Social Development. 25*. <https://doi.org/10.1111/sode.12135>
- Thornberg, R. (2006) The Situated Nature of Preschool Children's Conflict Strategies, 2006, *Educational Psychology, (26)*, 1, 109-126.
<http://dx.doi.org/10.1080/01443410500341064>.
- Wiegerová, A., & Navrátilová*, H. (2019). Preschool Teacher Strategies For Solving Conflict Situations Among Children. In E. Soriano, C. Sleeter, M. Antonia Casanova, R. M. Zapata, & V. C. Cala (Eds.), *The Value of Education and Health for a Global, Transcultural World, vol 60*. European Proceedings of Social and Behavioural Sciences (pp. 777-784). Future Academy. <https://doi.org/10.15405/epsbs.2019.04.02.96>

LASTE VAHELISTESSE KONFLIKTIDESSE SEKKUMINE

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Mari Leosk